I. 288/S.

Aleg. LXXVII.

Sprawozdanie

komisyi drogowej o projekcie Wydziału krajowego do zmiany ustawy drogowej.

Wysoki Sejmie!

Równie jak w ubiegłych sesyach sejmowych, przedłożył Wydz. kraj. i w tegorocznej sesyi projekt ustawy drogowej, o którym komisya drogowa w myśl uchwały wys. Sejmu z dnia 6. kwietnia b. r. przedkłada sprawozdanie.

W komisyi wybranej w składzie niemal tym samym, jak w zeszłym roku, uwydatniły się zaraz przy rozpoczęciu jej pracy dwa zapatrywania. Większość komisyi trwa niezmiennie przy swoich zasadach, przyjętych zeszłego roku, a podzielanych przez Wydział krajowy; mniejszość komisyi zaś zasadniczo przeciwna projektowi Wydziału krajowego i większości komisyi, zapowiedziała przedłożyć wys. Sejmowi swoje zapatrywanie w osobnem sprawozdaniu.

Zasady projektu Wydziałowego i większości komisyi drogowej, jakoteż i wszystkich podobnych komisyi, w uprzednich sesyach przez wys. Sejm wybranych, streszczają się w tem, że główny nacisk kładą na utworzenie dróg powiatowych, ważniejszych pod względem komunikacyi, a łączących miasta i miasteczka między sobą, z drogami rządowemi, krajowemi, i ze stacyami kolejowemi, na wynalezienie dostatecznych środków do budowania i utrzymania tych dróg, na pociągnienie ku temu ile możności wszystkich, którzy z takich dróg korzystają w miarę korzyści, dalej na względnie najsprawiedliwszy rozkład prestacyi, tak do tych dróg jak i do dróg gminnych, wreszcie na uwzględnienie sił podatkowych w kraju.

Mniejszość komisyi tak w przeszłorocznem swem sprawozdaniu jak i obecnie trwa przy zasadzie, że koszta budowy i utrzymania dróg li tylko datkami pieniężnemi mają być pokryte, i że przyczynianie się kontrybuentów ma następywać jedynie przez opłatę dodatków do podatków.

Różni się jednakże zapatrywanie mniejszości komisyi od zeszłorocznego jej wniosku co do kategoryi dróg. Gdy bowiem ta mniejszość w przeszłym roku przyjmowała tylko dwie kategorye dróg, mianowicie: krajowe i gminne, to jednak w tym roku, we wniosku, podanym na posiedzeniu komisyi z dnia 19. kwietnia b. r. chciała mieć tylko drogi powiatowe i gminne, z opuszczeniem krajowych, a nareszcie na posiedzeniu komisyi z d. 7. b. m. przedłożyła wniosek, obejmujący trzy kategorye dróg, obecnie istniejące.

Łatwiejsza w przeprowadzeniu, lecz w skutkach niestosowna dla naszego kraju zasada rozkładu ciężarów na drogi jedynie na podstawie opłacanych podatków, najmniej daje się zastosować do dróg gminnych i powiatowych, gdyż przy takim rozkładzie własność nieruchoma już i tak bardzo wysoko opodatkowana najbardziej będzie dotknięta, a wyzwolona będzie od ciężarów znaczna część mieszkańców kraju, z dróg korzystająca. Obecnie winniśmy starać się o utworzenie nowych, lepszych środków komunikacyjnych, niezbędnych przy powstających kolejach dla ruchu handlowego i przemysłowego. Chcąc te środki komunikacyjne utworzyć z samych tylko dodatków do podatków musianoby albo siły podatkowe nad miarę przeciążyć, albo też oszczędzając takowe nie dopiąć zamierzonego celu.

Przy drogach gminnych, system rozkładu na same podatki, rozkładu zawisłego co do wysokości od samych podatkujących, doprowadziłby w regule do tego, iżby na drogi mało dawano i mało lub nic przy drogach nie robiono.

Przekazane zostały komisyi drogowej przez wys. Sejm także trzy projekta w przedmiocie zmiany ustawy drogowej wniesione, mianowicie od przewodniczących rad powiatowych Krakowskiej, Pilzneńskiej i Czortkowskiej.

Pierwszy z nich, od przewodniczącego rady powiatowej Krakowskiej, żąda utworzenia jeszcze 4. kategoryi dróg t. j. dróg okręgowych, budowanych i utrzymywanych prestacyami bądź w naturze, bądź w gotówce, uiszczanemi w stosunku do opłacanych podatków, aż do wysokości 10% tychże, i zatrzymuje z resztą wszelkie inne postanowienia ustawy drogowej z r. 1866 co do dróg krajowych, powiatowych i gminnych. Projekt ten nie usuwa jednej z głównych wad dotychczasowej ustawy t. j. nieodpowiedniego rozkładu prestacyi między obszarem dworskim a gminą, i mnoży kategorye dróg kosztem należytego zawiadowstwa i nadzoru innych, nie może przeto być zalecany przez komisyę.

Zważyć tu jeszcze należy, że myśl tego projektu, tworzącego czwartą kategoryę dróg, kosztem interesowanych gmin i obszarów dworskich, znajduje lepszy wyraz w projekcie komisyi, która takie ważniejsze drogi zalicza do powiatowych.

Drugi projekt Wydziału rady powiatowej Pilzneńskiej zgadza się co do podstawy obliczenia wysokości prestacyi z projektem Wydziału krajowego i większości komisyi, poleca wszakże powszechną reluicyę prestacyj na gotówkę i ściąganie tejże gotówki, co jednak dla znacznej części obowiązanych mogłoby stać się uciążliwem.

Trzeci projekt Prezesa Rady powiatowej Czortkowskiej potępia zupełnie podstawę obliczenia wysokości prestacyi podług projektu Wydziałowego, lecz potrzebne na budowanie i utrzymanie dróg powiatowych i gminnych środki chce czerpać z dodatków do podatków, rozkładając takowe między obszary dworskie i gminy w miarę zużywania drogi, a miary tej szuka właśnie znowu w stosunku ilości bydła roboczego, jaka się znajduje w całym powiecie w gminach z jednej, a na obszarach dworskich z drugiej strony.

Stosunek ten jednak, wyprowadzony z ilości bydła w całym powiecie, nie będzie oczywiście zgadzał się ze stosunkiem, jaki jest w każdej gminie katastralnej; rozkład więc ciężarów na podstawie tego stosunku, byłby w zastosowaniu do poszczególnych gmin i obszarów niesprawiedliwy, a nadto miałby ten skutek, że stopa procentowa dodatku do podatku byłaby inną w gminie a inną w obszarze dworskim.

Komisya drogowa nie może zapoznać trudności, jakie w ubogim kraju naszym nasuwają się, co do wynalezienia najstosowniejszego rozkładu ciężarów drogowych.

Trudności te wykryły się także na zgromadzeniu Prezesów Rad powiatowych, odbytem w lutym b. r. Zgromadzenie to nie mogło zgodzić się na żadną zasadę. Jednakże jednomyślnie zgodziło się na to, że ciężary drogowe nie mogą być rozłożone na same tylko dodatki do podatków.

Nie idzie tutaj o projekt bezwzględnie najlepszy, lecz o taki, któryby rozkładał ciężary na podstawie najobszerniejszej a pociągając jak największą liczbę kontrybuentów, żądał od każdego z nich miernego przyczyniania się do dróg, i tworzył przez to środki ile możności dostateczne do budowania i utrzymania dróg.

Takim projektem jest zdaniem naszem załączony ·/. projekt, który Komisya wysokiemu Sejmowi do uchwalenia zaleca.

Z komisyi drogowej.

Lwów dnia 7. maja 1875.

Krzeczunowicz,
przewodniczący.

Apolinary Jaworski,
sprawozdawca.

USTAWA

z dnia . . . . 187 dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem o drogach publicznych niearyalnych.

Zgodnie z uchwałą Sejmu krajowego Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem rozporządzam, co następuje:

I. Ogólne postanowienia.

§. 1.

Ustawa niniejsza obejmuje postanowienia o drogach krajowych, powiatowych i gminnych.

Drogami krajowemi są drogi już obecnie pod tą nazwą istniejące i te, które ustawą krajową za drogi krajowe uznane zostaną.

Drogami powiatowemi są drogi obecnie pod tą nazwą istniejące i te, które uchwałą Rady powiatowej lub Sejmu krajowego (§. 2. ustęp 4.) za powiatowe uznane zostaną.

Wszystkie inne drogi do publicznego użytku przeznaczone są drogami gminnemi. Obszar dworski, ze związku gminnego wyłączony, stanowi pod względem dróg gminnych jednę całość z obszarem gminy katastralnej, do której należy.

Mosty, przewozy i budowy sztuczne uważane będą za części tej drogi, na której się znajdują; ze względu jednak na szczególną ważność lub kosztowność budowy może zrobić wyjątek od tego prawidła Sejm krajowy, przyjmując koszta budowy lub utrzymania na fundusz krajowy, a co do dróg

gminnych także Rada powiatowa, przyjmując one na fundusz powiatowy.

§. 2.

Do zakładania drogi krajowej i do przeistoczenia drogi innej kategoryi na drogę krajową potrzeba uchwały sejmowej.

Do zakładania drogi powiatowej, tudzież do przeistoczenia drogi gminnej na powiatową potrzeba uchwały Rady powiatowej.

Prócz tego winno zakładanie dróg krajowych i powiatowych poprzedzać — dla względów politycznych i wojskowych — przyzwolenie właściwych władz, a przy drogach powiatowych także przyzwolenie Wydziału krajowego.

Za drogi powiatowe uznane być mają drogi ważniejsze dla handlowego i przemysłowego ruchu w powiecie, w szczególności zaś te, które miasta i znaczniejsze miasteczka targowe łączą tak między sobą jak i z drogami bitemi, lub stacyami kolei żelaznych. Jeżeliby Rada powiatowa ociągała się z powzięciem takiej uchwały, natenczas Sejm krajowy po zbadaniu sprawy przez Wydział krajowy i wysłuchaniu zdania Rady powiatowej, może uznać taką drogę za powiatową.

Do zakładania dróg gminnych potrzeba zgodnego postanowienia Rady gminnej i przełożonego obszaru dworskiego, tudzież przyzwolenia politycznej władzy powiatowej i Wydziału powiatowego.

W razie sporu między gminą a obszarem dworskim, lub też między sąsiedniemi gminami, a względnie obszarami dworskimi w sprawie zakładania dróg gminnych orzeka Wydział powiatowy.

§. 3.

Własność nieruchoma, na rzecz drogi publicznej potrzebna, winna być nabytą w drodze wywłaszczenia podług istniejących ustaw i przepisów.

§. 4.

Zaniechanie drogi krajowej wymaga: uchwały sejmowej — drogi powiatowej: uchwały Rady powiatowej i przyzwolenia c. k. Namiestnictwa i Wydziału krajowego — drogi gminnej: postanowienia Rady gminnej i przełożonego obszaru dworskiego, tudzież przyzwolenia Rady powiatowej i politycznej władzy powiatowej.

Zaniechana droga krajowa, nieuznana za powiatową, równie jak zaniechana droga powiatowa, stają się drogami gminnemi, jeżeli służą do użytku publicznego (§. 1. ustęp 4.).

Zaniechana droga do użytku publicznego nie służąca sprzedaną zostanie na rzecz funduszu tej kategoryi dróg, do której należała. Wydział krajowy dla dróg krajowych, Wydział powiatowy dla dróg powiatowych i gminnych zarządzi bezzwłocznie oszacowanie gruntów przez znawców nieinteresowanych i zawezwie do zapłacenia ceny szacunkowej tych właścicieli, których grunta z drogą się stykają. Jeżeli przez nich cena ta w przeciągu dni 60 od zawezwania złożoną nie zostanie, nastąpi sprzedaż przez licytacyę.

§. 5.

Niniejsza ustawa nie narusza praw i obowiązków opartych na specyalnych tytułach prawnych.

II. *Pokrycie kosztów.*

A. Koszta dróg krajowych.

§. 6.

Koszta budowy i utrzymania dróg krajowych ponosi fundusz krajowy, do którego też wpływają dochody z myt, ustanowionych na tych drogach, kary dyscyplinarne, kary pieniężne nałożone z powodu przekroczeń policyjnych na drogach krajowych i wynagrodzenia za szkody zrządzone na tych drogach.

Czy i o ile powiaty, przez które te drogi przechodzą, jeszcze osobno przyczyniać się mają do kosztów budowy i utrzymania dróg krajowych oznaczonem będzie w każdym przypadku uchwałą sejmową.

§. 7.

Jeżeli droga krajowa przechodzi przez jaką osadę i jedynie z powodu szczegółowych potrzeb tej osady wymaga większych kosztów na budowanie ścieków, kanałów, bruków itp., ma ta osada ponosić całą stąd wynikającą nadwyżkę kosztów budowy i utrzymania.

§. 8.

Gdyby z powodu życzeń pewnej osady drodze krajowej miał być nadany kierunek przecinający tę osadę, któraby inaczej bez uszczerbku powszechnego ruchu mogła być pominiętą, ma ta osada ponosić sama nadwyżkę wydatków budowy i utrzymania, spowodowaną przez zmianę kierunku drogi.

§. 9.

Dopóki droga uznana za krajową nie będzie mogła być oddaną w całości lub w części do użytku publicznego, komunikacya w kierunku tejże drogi, winna być utrzymywaną kosztem tych, którzy do jej utrzymaniai byli przedtem obowiązani.

B. Koszta dróg powiatowych i gminnych.

§. 10.

Koszta budowy i utrzymania dróg powiatowych ponosi fundusz dróg powiatowych, gminnych zaś dróg — fundusz dróg gminnych.

§. 11.

Źródłami funduszów dróg powiatowych i gminych są:

1) Prestacye;

2) Datki fabryk i przedsiębiorstw zużywających niezwykłym sposobem drogę nieomyconą:

3) Dochody z myta;

4) Kary pieniężne za przekroczenia policyi drogowej, kary dyscyplinarne, kary z powodu zatajenia prestacyi i wynagrodzenia za szkody zrządzone na drogach;

5) Własne dochody zarządu dróg, jako to ze sprzedaży starych materyałów, niepotrzebnych gruntów i budynków, z wydzierżawienia trawy itp.

6) Odsetki od własnych kapitałów;

7) Datki dobrowolne lub uiszczane na mocy specyalnych tytułów (§. 5.);

8) Subwencye;

9) Dodatki do podatków.

Dochody pod liczbami 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. wymienione służą tylko dla tych dróg i przedmiotów, dla których są przeznaczone.

§. 12.

Prestacye.

Posiadacze bydła roboczego w gminie i na obszarze dworskim winni odrabiać rocznie po dwa dni ciągłe od każdej sztuki tegoż bydła, dodawać odpowiednie miejscowym stosunkom zaprzęgi i parobka do każdego zaprzęgu. Koń wierzchowy liczy się do bydła roboczego. Dzień odrobiony parobydlanym zaprzęgiem liczony będzie za prestacyę dwóch dni ciągłych.

Kto posiada tylko jednę sztukę bydla roboczego a jest przytem właścicielem domu, winien oprócz prestacyi od bydlęcia swego odrabiać rocznie jeszcze po trzy dni piesze.

Kto nie posiada bydła roboczego odrabiać będzie rocznie po sześć dni pieszych od każdego numeru domu, a jeżeli nie posiada domu po dwa dni od swej rodziny.

Kto nie należy do żadnej z powyższych kategoryj nie zostaje w stosunku, służbowym a prowadzi samoistne gospodarstwo domowe, winien odrabiać rocznie po dwa dni piesze.

Wszakże wolno będzie zarządowi w razie uznanej przez niego potrzeby zmienić robotę ciągłą na pieszą w stosunku trzech dni pieszych za jeden parobydlany dzień ciągły. W drodze jednak takiej zamiany nie można żądać od kontrybuenta więcej niż sześć dni pieszych w jednym roku.

Tylko taka prestacya może być przeniesioną na rok następny, której kontrybuent mimo wezwania do końca roku nie uiścił.

§. 13.

Za podstawę do obliczenia prestacyi rocznej w każdym roku służyć będą spisy ilości bydła, domów, rodzin i poszczególnych osób.

Spisy te będą układane co lat 3. według stanu, jaki się znajdował w gminie i na obszarze dworskim dnia 15. Listopada.

Po upływie każdego roku wolno gminom i obszarom dworskim wnieść reklamacyę w razie zaszłych zmian. O takich reklamacyach rozstrzyga Wydział powiatowy.

§. 14.

Gminy i obszary dworskie tego samego powiatu obowiązane do prestacyi w robociznie dla pewnej drogi powiatowej, stanowią jej okręg konkurencyjny.

§. 15.

Uwolnieni od prestacyi są:

1) Dla dróg powiatowych: gminy i obszary dworskie więcej niż dwanaście kilometrów w prostej linii od miejsca roboty oddalone;

2) Osoby ustawą gminną uwolnione od ciężarów gminnych, o ile nie posiadają bydła roboczego lub domów, osoby zostające w zupełnem ubóstwie, a z powodu wieku lub słabości niezdolne do roboty

i niemające w rodzinie członków do niej zdolnych, tudzież czeladź domowa i gospodarcza;

3) Mieszkańcy miast posiadających odrębne statuta gminne.

Rada powiatowa może uwolnić od prestacyi na rzecz dróg powiatowych miasta, w obrębie których utrzymanie bruków i dróg wyczerpuje wartość całej przypadającej na nie rocznej prestacyi i dochód z poboru myta. Uwolnienie takie połączone jest zawsze z obowiązkiem utrzymywania — wyłącznym kosztem miasta — dróg powiatowych, terytoryum miasta przecinających.

Na wniosek miejskiej rady gminnej mogą za uchwałą Rady powiatowej, zatwierdzoną przez Wydział krajowy, mieszkańcy tej gminy być uwolnieni od prestacyi w naturze do dróg powiatowych jako też i do dróg gminnych, jeżeli ta gmina może pokryć gotowizną z innych dochodów wartość prestacyj przypadających na jej mieszkańców, i jeżeli dodatki do podatków bezpośrednich na potrzeby gminy łącznie z wydatkami na drogi nie przenoszą 10% od tych podatków.

§. 16.

Robota dzienna rozpoczyna się od 1. kwietnia do końca września o godzinie 7. z rana, zaś od 1. października do końca marca o godzinie 8. z rana i trwa do zachodu słońca.

Kontrybuentom miejscowości oddalonych więcej niż c z t e r y kilometry w prostej linii od miejsca roboty, przyjętym będzie czas na przybycie stracony w stosunku jednej godziny do czterech kilometrów.

§. 17.

Robociznę prestacyjną można wykonać w naturze a to: osobiście, lub przez zastępcę uzdolnionego, wolno też wykupić się od niej w całości, lub częściowo, przez złożenie jej wartości pieniężnej z potrąceniem piątego procentu, w przeciągu sześciu tygodni od dnia ogłoszenia repartycyi.

W razie potrzeby gotowizny przez zarząd drogowy uznanej za niezbędną, spłaconą być musi

w gotowiźnie część nieprzewyższająca jednak $^1/_8$ rocznej robocizny prestacyjnej. W razie zaś ociągania się mieszkańców gminy lub obszaru dworskiego od wykonania należnej prestacyi w naturze, może rada powiatowa uchwalić, ażeby wartość całej prestacyi od ociągających się spłaconą była w gotowiznie,

Kontrybuentom odrabiającym prestacyę w naturze wyznaczoną będzie o ile możności robota wymiarowa.

§. 18.

Z ogółu prestacyi w okręgu konkurencyjnym przypada zwyczajnie połowa na drogę powiatową. Druga połowa tej prestacyi, tudzież prestacye miejscowości, nie należących do żadnego okręgu konkurencyjnego, mają być użyte na drogi gminne. Wyjątkowo może Rada powiatowa zmienić powyższy stosunek podnosząc udział aż do $^2/_3$ prestacyi na rzecz: bądź dróg powiatowych, bądź gminnych. może też powołać gminy i obszary dworskie do konkurencyi na rzecz sąsiedniej przez nich używanej drogi gminnej, pozostawiając wszakże na miejscowe potrzeby drogowe taką ilość prestacyi, jaka tym potrzebom odpowiada.

Za całość rocznej prestacyi odpowiedzialni są wobec powiatu: gmina i obszar dworski, a wobec gminy i przełożonego obszaru dworskiego: posiadacze bydła i domów, głowy rodziny i pojedyńcze do prestacyi obowiązane osoby.

W razie zatajenia skaże Wydział powiatowy winnych na zapłacenie potrójnej wartości zatajonej prestacyi i na koszta wywołane sprawdzeniem rzeczy.

§. 19.

Datki fabryk, przedsiębiorstw i kolei żelaznych.

Jeżeli użytkowanie kopalń lub kamieniołomów, albo inne przedsiębiorstwo wyłącznie fabryczne drogę nieomyconą powiatową, albo gminną niezwykłym sposobem zużywa lub psuje, wykonywujący przedsiębiorstwo obowiązany będzie do osobnych datków na rzecz tej drogi.

Wysokość tych datków i sposób ich uiszczania należy oznaczyć ugodą między Wydziałem powiatowym i stroną. Jeżeli nie przyjdzie ugoda do skutku, orzeka Wydział krajowy. Wysokość tych datków ma być wedle możności zastosowaną do tej miary, w jakiej zużycie drogi przez przedsiębiorstwo powiększa koszta jej utrzymania.

Niemniej też przyczyniać się będą przedsiębiorstwa kolei żelaznych, nieeraryalnych osobnemi datkami do budowy i utrzymania dróg, łączących stacye kolei żelaznych z najbliższemi drogami bitemi, tudzież z miastami i miasteczkami.

Wysokość tych datków i sposób ich uiszczania oznaczy Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem. Jeżeli to porozumienie nie nastąpi, rozstrzyga Ministerstwo spraw wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem handlu.

§. 20.

Myta.

Myta: drogowe, mostowe, przewozowe i kopytkowe, stanowią przedmiot osobnych ustaw i rozporządzeń.

Miejsce dla stacyj mytniczych na drogach powiatowych i gminnych, oznacza Wydział powiatowy w porozumieniu z polityczną władzą powiatową.

Spory co do uwolnienia od myta rozstrzygają władze rządowe.

§. 21.

Subwencye.

Do budowy drogi powiatowej, lub gminnej, ważnej pod względem komunikacyi a zbyt dla powiatu lub gminy i obszaru dworskiego kosztownej może być udzielone wsparcie z funduszu krajowego.

Toż samo może mieć miejsce z funduszu powiatowego dla dróg gminnych.

§. 22.

Dodatki do podatków bezpośrednich.

Wydatki na robociznę, wymagającą niezwykłej zręczności (ciesielskiej murarskiej, kamieniarskiej i t. p.), na zakupno materyałów, na ekspropry-

acyą, tudzież na inne potrzeby, na które nie wystarczają źródła dochodu funduszu drogowego, wymienione w §. 11. L. 1. do 8., pokryte zostaną przez dodatki do podatków bezpośrednich a mianowicie przy drogach powiatowych przez dodatki w obrębie całego powiatu, przy drogach zaś gminnych przez dodatki w obrębie gminy i obszaru dworskiego.

Dodatki na rzecz dróg gminnych nie mogą przenosić pięciu centów od jednego złotego reńskiego a dodatki na rzecz dróg powiatowych uchwalone być mogą tylko w granicach zakreślonych ustawą o Reprezentacyi powiatowej.

§. 23.

Postanowienie §§. 7, 8 i 9 mają być analogicznie zastosowane także do dróg powiatowych.

III. Roboty spowodowane wypadkami elementarnemi.

§. 24.

Jeżeli komunikacya przez wypadki elementarne jak n. p. zaspy śniegowe, powodzie i t. p. została zagrożoną lub całkowicie przerwaną, natenczas obowiązani są do robót niecierpiących zwłoki:

a) przy drogach krajowych i powiatowych: mieszkańcy pobliskich — przez Radę powiatową oznaczyć się mających — miejscowości, za wynagrodzeniem, które co do dróg krajowych oznacza Wydział krajowy, a co do dróg powiatowych Wydział powiatowy;

b) przy drogach gminnych: kontrybuenci do prestacyi drogowej obowiązani, która to robota strąconą zostanie z prestacyi bieżącej a w braku takowej z prestacyi roku następującego.

IV. O zakresie działania Reprezentacyj i władz autonomicznych w sprawach drogowych, o ile nie jest oznaczony w paragrafach poprzedzających.

§. 25.

Sejm krajowy.

Sejm krajowy stanowi:

1. o funduszach potrzebnych na budowę i utrzymanie dróg krajowych;

2. o zasiłku z funduszu krajowego na budowę dróg powiatowych i gminnych (§. 21.)

§. 26.

Wydział krajowy.

Wydział krajowy:

1) prowadzi cały techniczny i administracyjny zarząd dróg krajowych a naczelny nadzór nad budową i utrzymaniem dróg powiatowych i gminnych tudzież nad ich funduszami i wydaje w granicach niniejszej ustawy i w celu jej przeprowadzenia potrzebne rozporządzenia i instrukcye;

2) wyznacza w granicach uchwały sejmowej wsparcie z funduszu krajowego na budowę dróg powiatowych i gminnych (§. 21.);

3) mianuje — jeżeli tego uzna potrzebę — delegatów, lub komitety dla spraw drogowych, oznaczając ich zakres działania;

4) stanowi cenę wykupna prestacyi w powiecie, jeżeli Rada powiatowa tego obowiązku w należytym czasie nie dopełni;

5) rozstrzyga spory między Radami pewiatowemi co do kierunku dróg powiatowych, równie jak co do środków, któremi każda z nich do budowania i utrzymania takowych ma się przyczyniać; nakoniec rozstrzyga sprawy drogowe, w drodze odwołania się doń wniesione.

§. 27.

Rada powiatowa.

Rada powiatowa:

1) nadzoruje zarząd funduszu dróg powiatowych;

2) oznacza ceny wykupna robocizny pieszej i ciągłej (§. 17.) przynajmniej na dwa miesiące przed rozpoczęciem roku administracyjnego;

3) uchwala rozdział ogółu prestacyi pomiędzy drogi powiatowe i gminne (repartycya powiatowa), tudzież preliminarz robót i budżet dróg powiatowych;

4) uchwala dodatki do podatków bezpośrednich na potrzeby dróg powiatowych.

§. 28.

Wydział powiatowy.

Wydział powiatowy:

1) prowadzi cały techniczny i administracyjny zarząd dróg powiatowych, utrzymuje ich inwentarz i zdaje z końcem każdego roku sprawę o stanie dróg powiatowych i gminnych, tudzież o ich funduszach Wydziałowi krajowemu i Radzie powiatowej;

2) sprawdza przedstawione sobie przez zwierzchności gminne wykazy prestacyjne, zarządza w razie wątpliwości dochodzenia, układa na podstawie sprawdzonych wykazów kataster drogowy całego powiatu, sporządza z uwzględnieniem preliminarzy dróg gminnych, projekt rozdziału ogółu prestacyi między drogi powiatowe i gminne, tudzież preliminarz robót i budżet dróg powiatowych;

3) ogłasza repartycyę powiatową, zawierającą spis wszystkich gmin i obszarów dworskich do robocizny na rzecz dróg powiatowych pociągnąć się mających, tudzież wartość pieniężną robocizny ciągłej i pieszej;

4) nadzoruje gminy, zwierzchności gminne i obszary dworskie co do budowania i utrzymywania dróg gminnych, a mianowicie czuwa nad całością funduszu drogowego gminnego, sprawdza i prostuje corocznie preliminarze dróg gminnych, zatwierdza ich budżety, odbywa przynajmniej raz w roku rewizyę wszystkich dróg gminnych i przekonuje się, czy prestacye drogowe zostały zużyte;

5) rozstrzyga spory i rekursa w sprawach dróg gminnych;

6) przedkłada Wydziałowi krajowemu na żądanie daty statystyczne, tyczące się dróg powiatowych i gminnych;

7) kieruje budową i utrzymaniem dróg krajowych, o ile ta czynność została mu przez Wydział krajowy poruczoną;

8) mianuje do załatwienia specyalnych spraw drogowych delegatów lub komitety drogowe także z poza grona swego, oznaczając ich zakres działania.

§. 29.

Rada gminna i przełożony obszaru dworskiego.

Rada gminna wspólnie z przełożonym obszaru dworskiego:

1) stanowią o sposobie zarządu i użycia funduszu dróg gminnych i orzekają o uwolnieniu osób w §. 15 — 2 wskazanych od prestacyi drogowych;

2) stanowią o preliminarzu robót i budżecie dróg gminnych, tudzież o rozdziale prestacyi przypadających na każdego kontrybuenta w obrębie gminy i obszaru dworskiego tak na rzecz dróg gminnych jak i powiatowych (repartycya gminna).

Do ważności każdego w tym zakresie powziąć się mającego postanowienia, potrzeba porozumienia między Radą gminną a przełożonym obszaru dworskiego.

§. 30.

Zwierzchność gminna.

Zwierzchność gminna:

1) Sporządza spis kontrybuentów w gminie i ich prestacyi;

2) ogłasza repartycyę gminną i ceny wykupna robocizny;

3) czuwa nad tem, aby wszelkie prestacye datki i dodatki do podatków na rzecz dróg gminnych tak z gminy jak i z obszaru dworskiego, uiszczone były w sposób właściwy i na czasie.

§. 31.

Przełożony obszaru dworskiego.

Przełożony obszaru dworskiego sporządza spis prestacyi rocznej, przypadającej na obszar dworski i ogłasza repartycyę oraz ceny wykupna robocizny kontrybuentom na obszarze dworskim.

Wgląda celem kontroli we wszystkie czynności przekazane §. 30. zwierzchności gminnej, a w razie spostrzeżenia jakiejkolwiek nieprawidłowości donosi o tem Wydziałowi powiatowemu.

§. 32.

Zwierzchność gminna wspólnie z przełożonym obszaru dworskiego.

1) prowadzą techniczny i administracyjny zarząd dróg gminnych;

2) utrzymują kataster dróg gminnych, układają corocznie na podstawie katastru preliminarz robót i budżet tych dróg i utrzymują ich inwentarz;

3) przedstawiają Wydziałowi powiatowemu wykazy prestacyj drogowych przypadających na gminę i obszar dworski;

4) czuwają pod własną odpowiedzialnością nad należytym stanem dróg gminnych;

5) przedkładają na żądanie Wydziału powiatowego wszelkie wyjaśnienia i daty dróg publicznych się tyczące.

§. 33.

Za ugodą gminy z obszarem dworskim zatwierdzoną przez Wydział powiatowy mogą być koszta budowania i utrzymania dróg gminnych leżących w obrębie dotyczącej gminy katastralnej rozłożone między obszar dworski i gminę w sposób inny niż przepisuje niniejsza ustawa.

Ugoda taka nie może być zawarta na peryod dłuższy jak na lat sześć.

V. *Środki zaradcze.*

§. 34.

Jeżeliby Rada powiatowa lub Wydział powiatowy zaniedbywały w czemkolwiekbądź swe obowiązki, Wydział krajowy zaradzi temu w sposób, jaki za odpowiedni uzna na koszt i stratę powiatu. Taka sama władza przysługuje Wydziałowi powiatowemu nad Radą gminną, zwierzchnością gminną i przełożonym obszaru dworskiego, a nadto może Wydział powiatowy członka zwierzchności gminnej i przełożonego obszaru dworskiego, zaniedbującego swoje obowiązki, skazać na grzywny do 20 zł. w. a.

Koszta komisyi wywolane przez żalącego się ponosi tenże, jeżeli zażalenie za niesłuszne uzna-

nem zostało, w przeciwnym razie ponosi je dotyczący fundusz drogowy.

VI. *Nadzór rządowy.*

§. 35.

Władza polityczna ma prawo i obowiązek czuwania, aby dróg publicznych każdy bez przeszkody mógł używać, tudzież, ażeby przez zaniedbanie drogi bezpieczeństwo osób i własności nie było zagrożone. W razie takiego zaniedbania zażąda zaradzenia od sprawującego bezpośrednią administracyę, a gdy krok ten zostanie bezskutecznym lub w razie niebezpieczeństwa zarządzi stosowne środki na koszt obowiązanych i właściwy zarząd drogowy bezzwłocznie o tem zawiadomi.

Ustawa niniejsza nie narusza przyznanego w ustawie gminnej i w ustawie o reprezentacyi powiatowej władzom rządowym prawa nadzoru nad reprezentacyą gminną i powiatową i systowania uchwał tych reprezentacyj.

VII. *Odwołanie się do wyższej władzy i przedstawienia.*

§. 36.

Wszystkie odwołania się do wyższej władzy autonomicznej i przedstawienia winny być wniesione w przeciągu dni 14tu do tej władzy, która orzeczenie wydała lub jest organem wykonawczym Reprezentacyi, która uchwałę powzięła. Jeżeli reprezentacya, lub władza, która orzeczenie wydała uważa odwołanie się do władzy wyższej za słuszne, natenczas przyjąć je może jako przedstawienie i zmienić swoje pierwotne orzeczenie.

Przedstawienia i rekursy przeciw repartycyom prestacyi nie wstrzymują egzekucyi. Jeżeli zaś przedstawienie lub rekurs odniesie skutek, należy się stronie zwrot uiszczonej już prestacyi przez potrącenie z prestacyi bieżącego, lub następnego roku, a w braku takowej — w gotowiźnie.

Od orzeczeń władzy politycznej, wydanych z mocy §. 35. niniejszej ustawy, można odwołać się do c. k. Namiestnictwa, które rozstrzyga sprawę w porozumieniu z Wydziałem krajowym.

Od orzeczeń i rozporządzeń Wydziału krajowego nie ma odwołania.

VIII. Egzekucya.

§. 37.

Prestacye, wykupno od prestacyi, dodatki do podatków, koszta poniesione w skutek przedsięwzięcia środków zaradczych na koszt i stratę powiatów, gminy, przełożonego obszaru dworskiego i członka zwierzchności gminnej, kary dyscyplinarne, kary z powodu zatajenia prestacyi, wynagrodzenia za szkody zrządzone na drogach, kary policyjne za przekroczenia przepisów drogowych, datki z powodu niezwykłego zużycia drogi i datki kolei żelaznych (§. 19.), tudzież koszta postępowania wykonawczego ściągane będą w drodze egzekucyi politycznej.

Do prowadzenia tej egzekucyi powołanym jest względem gmin i obszarów dworskich starosta powiatowy, względem kontrybuentów w gminie zwierzchność gminna, a względem kontrybuentów na obszarze dworskim, przełożony tegoż obszaru. Według okoliczności może jednak starosta z ominięciem gminy, a względnie obszaru dworskiego, jako całości, przystąpić do egzekucyi wprost przeciw pojedynczym kontrybuentom.

Zamiast ściągnięcia prestacyi w naturze lub w pieniądzach można w drodze egzekucyi zarządzić wykonanie roboty na koszt obowiązanego i ściągnąć od niego poniesione przez to wydatki, chociażby one przekraczały ustanowioną przez Radę powiatową wartość pieniężną tej robocizny.

IX. *Postanowienia końcowe.*

§. 38.

Ustawa ta obowiązywać będzie co do sporządzenia spisu kontrybuentów, ich prestacyi, katastrów, preliminarzy robót, ogłoszeń cen prestacyi, budżetów i repartycyi powiatowych i gminnych: od dnia 1. marca roku następującego po jej ogłoszeniu, a co do reszty jej postanowień: od dnia 1. stycznia następującego roku, z którym to dniem ustawa z dnia 18. sierpnia 1866. r. o prestacyach i kompetencyi co do dróg publicznych, traci moc obowiązującą.

§. 39.

Wykonanie niniejszej ustawy polecam Memu Ministrowi spraw wewnętrzych.